

Garnaalvisserij: Wat gaat er mis ?

Dr. Frank Redant - Afdeling Biologie, CLO-DvZ

1998 was een absoluut dieptepunt voor de Belgische garnaal-vloot, met de laagste aanvoer ooit. Gelukkig was de crisis van korte duur. In 1999 werd bijna 600 ton garnaal aangeland in de Belgische havens, en ook de vangstrendementen waren meer dan behoorlijk. Toch gaat het niet echt goed met de garnaalvisserij—een overzicht.

Het is inmiddels genoegzaam bekend dat 1998 een rampjaar was voor de Belgische garnaalvisserij. Hoewel de visserij-inspanning lichtjes steeg t.o.v. 1997, viel de garnaalaanvoer in de havens van Nieuwpoort, Oostende en Zeebrugge terug op bijna de helft: van 345 ton in 1997 tot nauwelijks 190 ton in 1998—het laagste cijfer dat ooit geregistreerd werd. In de lokale pers werd een beschuldigende vinger uitgestoken naar o.m. de baggerwerken in de Westerschelde en de Nederlandse Eurokottervloot, maar een sluitende verklaring voor de crisissituatie ontbrak. Het was uiteraard niet uit te sluiten dat het hier ging om een toevallige samenloop van ongunstige omstandigheden en dat de visserij zich in 1999 zou herstellen. De nagenoeg

onvoorspelbare opeenvolging van 'goede' en 'slechte' jaren is een bekend gegeven in de garnaalvisserij, en ook in het verleden zijn er jaren geweest waarin de visserij veel slechter scoorde dan in de jaren ervoor en erna. Nog nooit evenwel, is de toestand zo ernstig geweest als in 1998, en dit heeft een ware schokgolf veroorzaakt in de sector.

De veelheid aan factoren die een invloed hebben op het voortplantingssucces en op de dichtheid van garnaalstocks maakt dat er geen eenvoudige verklaring is voor dergelijke crisissituaties. De bezorgdheid van de sector is echter terecht, en daarom wilde het Departement Zeevisserij een poging ondernemen om een antwoord te geven op de vraag

naar het 'waarom' van de recente gebeurtenissen. Een projectvoorstel in die zin werd in de lente van 1999 aan het Ministerie van Middenstand en Landbouw overgemaakt, en midden 1999 goedgekeurd.

Het Departement Zeevisserij heeft zich steeds zeer gematigd opgesteld in de discussie over de crisis in de garnaalvisserij, en deze houding is terecht gebleken. In 1999 heeft de Belgische garnaalvisserij zich immers op spectaculaire wijze hersteld. In september 1999 werd, op één maand tijd, in de Belgische havens evenveel garnaal aangevoerd als gedurende het ganze jaar 1998, en op jaarbasis bedroeg de aanvoer 590 ton—het drievoudige van wat in 1998 werd aangeland. De vangstrendementen gedurende de topmaanden (0,140 en 0,150 kg/pk-uur voor resp. augustus en september 1999) behoorden tot de betere sinds het recordjaar 1982, en ook het rendement op jaarbasis (0,090 kg/pk-uur) lag duidelijk boven het gemiddelde over de laatste 10 jaar (zie Figuur, pag. 9). Vooral de Eurokotters hebben geprofiteerd van de aangegroeide garnaalstock. Ten opzichte van 1998 steeg het vangstrendement van deze vaartuigen immers met 100-200 % (naargelang de maand), terwijl de rendementsstijging van het zgn. 'klein vlootsegment' beperkt bleef tot 30-75 %. Zowel de toename van de aanvoer, als de stijging van de vangstrendementen tonen echter ten overvloede aan dat de 'crisis' van 1998 een éénmalig gegeven was, en niet—zoals door sommige

Een kort maar bewogen leven

Grijze garnaal (*Crangon crangon*) is een typische bewoner van kustwateren en estuaria, met een voorkeur voor zand- en slibbodems. De soort is wijd verspreid, van de oostelijke Middellandse Zee tot Schotland en Noorwegen. Exploiteerbare dichtheden evenwel, treffen we enkel aan van Frans-Vlaanderen tot halverwege de Deense Noordzeekust, en in een vijftal estuaria langs de Franse, Engelse en Schotse kust.

Garnalen worden geslachtsrijp bij een leeftijd van ca. 8 maanden en een lengte van 35-40 mm. Eidragende wijfjes zien we nagenoeg het hele jaar door, met een kortstondige onderbreking in de late zomer. De larven uit zowel de 'zomer-' als de 'winter-eieren' ontwikkelen gedurende de winter tot minigarnaaltjes van 5-10 mm, die in de lente beschutting zoeken in schorren en kwelders, waar ze uitgroeien tot 'pre-rekruten'. Wanneer ze ongeveer één jaar oud zijn, bereiken garnalen een commerciële lengte (50 mm). Hun maximale levensduur is 2 jaar.

Garnalen zijn uitgesproken schemeringsdieren, die 's nachts (of wanneer het water zeer troebel is) net boven de zeebodem rondzwermen, op zoek naar voedsel. Overdag liggen ze ondiep ingegraven in de bodem, waarbij enkel de ogen boven het zand uitsteken. De voeding van garnalen omvat draad- en borstelwormen, kleine schelpdieren, andere kreeftachtigen en organisch afval. Op hun beurt staan garnalen op het menu van een uitgebreid gamma demersale predatoren, waaronder jonge kabeljauw, wijting, dwerg- en steenbolke, meun, poon, slakdolf, harnasmannetje, enz. Invasies van jonge kabeljauw of wijting kunnen ernstige schade toebrengen aan het garnaalbestand, met alle gevolgen van dien voor de visserij.

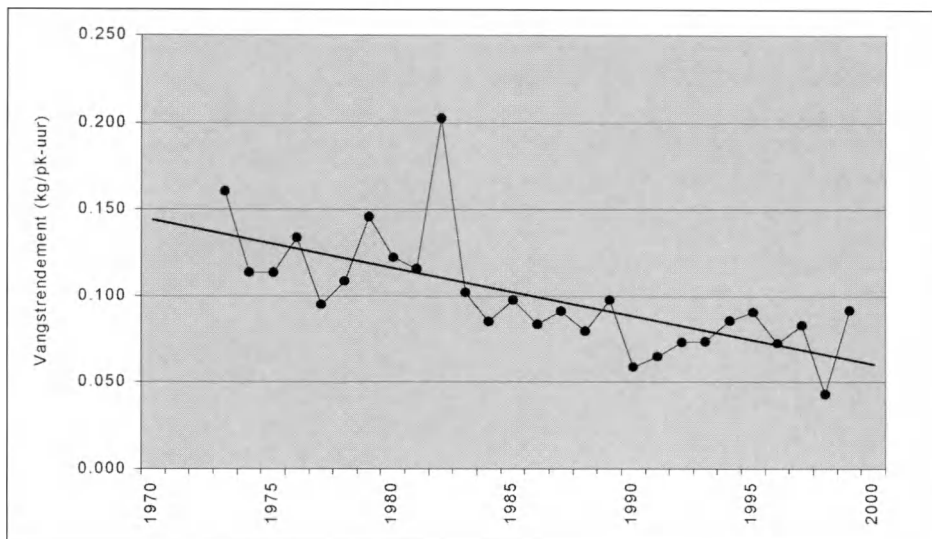

DvZ-Flash: Belgica campagne augustus 2000

Sinds 1985 worden in de maand augustus met de 'Belgica' bestandsopnamen verricht op platvis (tong, schol, schar, griet en tarbot) in de Noordzee. Deze campagnes kaderen in een ICES-samenwerking met Nederland en Engeland. De campagne van dit jaar werd zopas afgerond. Hoewel het labowerk nog volop aan de gang is, kunnen we nu reeds enkele eerste besluiten formuleren. Globaal gezien zijn er geen markante verschillen met voorgaande jaren. De voorlopige resultaten tonen aan dat de gemiddelde dichtheid van schol dit jaar overeenkomt met het gemiddelde over de laatste vijf jaar. De dichtheid van jonge tong op de westelijke opnamepunten is echter lager dan vorig jaar. Dit zou kunnen wijzen op een zwakkere broedklasse. In ons volgend nummer komen we hierop zeker terug.

DvZ-Flash: Benzeen in vis

Het initiatief van de overheid om aan loodvrije benzine een belastingvoordeel toe te kennen, was—op het eerste zicht althans—een verstandige beslissing voor de volksgezondheid. Loodvrije benzine bevat immers andere chemicaliën, die misschien erger zijn dan de kwaal zelf. De toevoeging van het kankerverwekkende benzeen is hiervan een voorbeeld. Een deel van dit benzeen komt onverbrand uit de automotor in de lucht terecht. Via luchtstromingen en uitwisseling met zeewater, wordt benzeen ook door vis en andere zeeorganismen opgenomen. De effecten hiervan op lange termijn zijn voor wetenschappers nog onduidelijk. Het meten van benzeen in vismonsters is echter niet eenvoudig. Daarom werd door het DvZ een project gestart dat de methoden voor monsternamen en analyse moet optimaliseren.

Fluctuaties en lange-termijn-trend in de gemiddelde vangstrendementen op jaarbasis van de Belgische garnalvisserij (aanvoer in Belgische havens, 1973-99).

onheilsprofeten aangevoerd werd—de voorbode van de definitieve teloorgang van de Belgische garnalvisserij.

Blijft de vraag waarom de 'crisis' van 1998 als dermate acuut door de sector ervaren werd. De verklaring hiervoor vinden we terug in de resultaten van een bio-economische studie die in het kader van het ECODISC-project (Economic Consequences of Discarding in the European Crangon Fisheries) op de Europese garnalvisserijen werd uitgevoerd. Uit deze studie (gebaseerd op de bedrijfsresultaten voor de jaren 1987-96) is gebleken dat een blijvende rendementsdaling van 15 à 20 % op termijn zou leiden tot een 'implosie' van de Belgische garnalvisserij. In 1998 bedroeg de rendementsdaling echter bijna 50 %, en hoewel hierover weinig twijfellose gegevens bestaan, mag men ervan uitgaan dat deze extreem lage rendementen veel garnalvaartuigen op de rand van de economische leefbaarheid hebben gebracht.

Daarbij kwam dat ook de marktprijzen beneden de verwachtingen bleven. Normaliter gaan flauwe aanvoerjaren samen met hoge marktprijzen, maar in 1998 was dit nauwelijks het geval, met een jaar-gemiddelde van 185 BEF voor één kg garnal, en zomer-prijzen die ternauwernood boven 200 BEF uitstegen. De crisis trof immers enkel de Belgische garnalvisserij (in

Nederland en Duitsland bvb. was 1998 een gemiddeld tot goed garnaljaar) en de import van goedkope garnal uit de noordelijke havens drukte de prijs op de binnenlandse markt.

Wat het jaar 2000 ons zal brengen is momenteel nog koffiedik kijken. Feit is dat het garnalseizoen later en trager op gang is gekomen dan normaal (vermoedelijk een gevolg van de frisse lente) en dat de brandstofprijzen wellicht zwaar zullen doorwegen in de eindafrekening.

Ook al kunnen we de 'crisis' van 1998 nu omschrijven als een voorbijgaand fenomeen, toch blijft de algemene toestand van de Belgische garnalvisserij zorgwekkend. Sinds het midden van de jaren '70 vertonen de vangstrendementen immers een dalende trend (zie Figuur). Men zou, op basis van de gegevens in deze grafiek, kunnen argumenteren dat de algemene dalende trend pakweg 10 jaar geleden gestopt is, en dat de rendementen zich sindsdien gestabiliseerd hebben rond 0,075 kg/pk-uur. Of de daling nu nog verder gaat of niet is minder relevant. Vast staat dat de gemiddelde rendementen op jaarbasis het voorbije decennium veel lager waren dan in de periode 1973-82 (0,075 tegenover 0,125 kg/pk-uur).

Dit brengt ons terug bij het échte probleem van de Belgische garnalvisserij, nl. de terugval van het vangstpoten-

tiel, en de vraag naar de mogelijke oorzaken daarvan. Een eerste analyse van de beschikbare gegevens inzake predatie- en visserijdruk, en van de contaminatie door zware metalen en organische pollutanten, suggereert dat de verklaring elders moet gezocht worden. Geen van deze potentiële actoren blijkt immers lange-termijn-trends te vertonen die de dalende trend in de garnaalstand kunnen verklaren. Noch de predatiedruk, noch de visserijdruk zijn de voorbije 25 jaar toegenomen. Hetzelfde geldt voor de directe en de indirecte belasting door pollutanten (zo zijn bvb. de gehalten aan zware metalen en PCBs in garnaal de voorbije decennia significant afgenomen), al dient hierbij opgemerkt dat de gegevens voor de meeste pollutanten niet voldoende ver in de tijd teruggaan om hun potentiële rol als negatieve actor definitief te kunnen uitsluiten.

Een mogelijke verklaring voor de terugloop van het vangstpotentieel zou kunnen liggen in de reductie van het areaal dat als kweekgebied voor garnaal in aanmerking komt, met name de slikken, schorren en kwelders in de Westerschelde en langs de Belgische kust. Slikken

Slikken, schorren en kwelders, het kweekgebied bij uitstek voor jonge garnaal

en schorren spelen een cruciale rol in de levenscyclus van diverse vis- en garnaalsoorten, als 'kinderkamer' voor de juveniele stadia, die er beschutting en voedsel vinden, en die er opgroeien tot pre-rekruten. Sinds de jaren '50 echter, is het areaal aan slikken en schorren in de Westerschelde met naar ongeveer 50 km² verminderd, in hoofdzaak als gevolg van menselijke ingrepen, zoals inpoldering, zandwinning en havenwerken. Het oorzakelijk verband 'reductie kweekgebie-

den → reductie volwassen stock → reductie vangstpotentieel' is dan ook een logische werkhypothese. Deze denkpijst wordt momenteel verder onderzocht.

Op de studiedag van het Vlaams Visserij Informatiecentrum over de rol van de Westerschelde als natuur- en kweekgebied, is gebleken dat er plannen bestaan om het areaal aan slikken en schorren opnieuw uit te breiden. Ondermeer door 'ontpoldering', waarbij men voormalige polders terug laat 'verwilderen' tot schorren en krekken. De beweegredenen om over te gaan tot ontpoldering zijn vooral geïnspireerd door internationale milieuconventies, gericht op de bescherming van fauna en flora in waardevolle en kwetsbare (kust)gebieden (waaronder de Ramsar-conventie over de vrijwaring van de zgn. 'wetlands' en de Natura 2000 directieven van de Europese Unie).

Als zou blijken dat er inderdaad een oorzakelijk verband is tussen de achteruitgang van het schorrenareaal en de terugloop van de garnaalstand, dan kan de visserij enkel baat hebben bij dergelijke milieugerichte initiatieven. Er zal echter nog heel wat water door de Schelde vloeien eer deze plannen uitgevoerd zijn, en tot dan zal de Belgische garnaalvisserij op het huidige vangstpotentieel moeten zien te overleven.

DvZ-Flash: Fladen-Project verlengd

Iets meer dan een jaar geleden ging het zgn. Fladen-Project van start—een 5b-project met financiële steun van de Europese Unie en het Vlaams Gewest. Bedoeling van dit project is "de exploratie van de visserijmogelijkheden voor langoestine in de noordelijke Noordzee, met het oog op de ontwikkeling van een duurzaam alternatief voor de Belgische zeevisserij". Na een ietwat moeizame start, heeft dit project zeer hoopgevende resultaten opgeleverd. Getuige daarvan de vangsten van meer dan 3000 kg langoestines (telkens op één week vissen) gedurende de 4e en de 5e proefreis van de O-316 'Aegir'. Op basis hiervan werd beslist het project met een tweede jaar te verlengen. Gedurende dit 2e werkjaar zullen bijkomende gegevens verzameld worden over de verspreiding van langoestines en bijvangstvis in het Fladen-gebied, en over de vangstrendementen op de verschillende locaties.

Het rapport van de 1e werkjaar wordt momenteel afgewerkt, en zal vermoedelijk tegen eind oktober 2000 beschikbaar zijn. Bij dit rapport hoort ook een brochure met weetjes en praktische gegevens over de havens op de Schotse noordoostkust, met een vergelijking van de vismijnprijzen in Schotland en België, en met informatie over de marktprocedures in de Schotse havens. Geïnteresseerden kunnen deze brochure nu reeds verkrijgen op het Departement Zeevisserij. Neem daarvoor contact op met Frank Redant, Departement Zeevisserij, Ankerstraat 1, B-8400 Oostende, tel. 059 342261.

